

NEWSLETTER

POŠTOVNÍ TISKÁRNA CENIN PRAHA a.s.

2/2018

str. 3

NOMINACE ZNÁMEK
DO SOUTĚŽE GPSPA

str. 4

HISTORIE OCHRANY
POŠTOVNÍCH ZNÁMEK

str. 3

NÁŠ (NE)ORIGINÁLNÍ
HEIDELBERG GT

str. 2

VÝSTAVA
ČESKOSLOVENSKÝ KOLEK

Miroslav Šafář (*1957)

Pracuje v naší tiskárně již bezmála pětadvacet let. Do jeho působnosti spadá vše, co se týká chemických procesů, dále příprava tiskových válců, destiček, ale také zhotovování bledých kopií pro potřeby rytců. Už kvůli svému širokému záběru patří ke klíčovým pracovníkům se specializací na výrobu známek.

MOJE PRÁCE JE TAK TROCHU DŽUNGLE

Jakou úlohu v tiskárně zastáváš?

Původně jsem zaučoval na výrobu hluhotiskových válců technologií, kterou už nepoužíváme. Pomocí pigmentového papíru jsem přenášel obraz na měděný válec, který jsem následně vyvolal, leptal a chromoval. Potom, co se od tohoto způsobu výroby válců upustilo, jsem přešel na přípravu jejich podkladů, bledých kopií a ocelových destiček, což je teď hlavní náplní mojí práce.

Co to přesně obnáší?

Jako první musím vždy upravit výtvarnou předlohu do požadovaného rozměru. Pro známky je třeba velikost obrazu přizpůsobit šestnásobku její skutečné velikosti, ale například pro obálky FDC stačí, když jsou podklady čtyřikrát větší než výsledný originál. Potom už přejdu k přípravě bledé kopie pro rytce.

Jak taková „bledá kopie“ vypadá?

Jde vlastně o velice jemně vyvolanou fotografii. Každý rytec vyžaduje jinou světlost, proto většinou vytvářím více variant, aby si mohli vybrat. Je důležité, aby na podkladu byla dobře vidět tužka, kterou si rytci předkreslují jednotlivé tahy, následně původní barvu z papíru vymyjí a rozkresbu vytáhnou tuší.

Pracuješ tedy i ve fotokomoře?

Ano, postup výroby je v podstatě stejný jako při klasickém vyvolávání fotografií. Podmínkou jsou kvalitní grafické podklady, aby se na kopii promítly všechny detaily a stíny. Nejnáročnější proto bývá vytváření bledé kopie z obrazů starých mistrů, které jsou všeobecně hodně tmavé. V takových případech si musím pomoci už v počítači, kde vše důležité zvýrazním.

Milí čtenáři,
vítám Vás u nového čísla našeho tiskárenského časopisu a jak už tomu tak bývá, ráda bych ho na tomto místě alespoň v krátkosti uvedla.

Tentokrát Vám přinášíme rozhovor s jedním ze zaměstnanců naší továrny a odtajňujeme tak další díl tradiční výroby poštovních cenin. Dle mého názoru dávají právě tyto příspěvky našemu Newsletteru ten *pravý* smysl, protože

kde jinde by se o těchto obvykle neobvyklých lidech mělo psát než přímo u zdroje. Vám na druhé straně tento bližší pohled do zákulisí, jak doufám, přinese zase o něco *opravdovější* obraz prostředí, kde se den co den rodí nové předměty filatelistického zájmu.

Na dalších stranách naleznete informace o aktivitách tiskárny, v Čechách i v zahraničí, a stroji chráním ceninové tiskoviny před paděláním. Tomu

se na zadní straně věnuje také druhá část našeho miniseriálu.

Inu – *opravdu* se máte na co těšit a já Vás už nebudu déle zdržovat.

Tak na shledanou v létě...

Karolína Štěpánová
šéfredaktorka

Výstava Československý kolek

STŘEDOČESKÉ MUZEUM
V ROZTOKÁCH U PRAHY

Výstava nesoucí název „Československý kolek ... milovník nejen rumu a tabáku“ je jedním z projektů, na kterých PTC Praha a.s. v letošním roce spolupracuje.

Výstava se koná pod záštitou Ministerstva kultury České republiky v prostorách Středočeského muzea v Roztokách u Prahy a jelikož jsou kolký s naší tiskárnou historicky spjaty, rozhodli jsme se tento jedinečný projekt podpořit poskytnutím informací a materiálů týkajících se výroby kolků u nás. Stejně jako poštovní známky jsou totiž i tyto „malé papírky s velkým významem“ dokladem naší práce.

Na výstavě budete mít mimo jiné možnost spatřit a dočíst se o kolkování bankovek, cenných papírů, ale také kalendářů, hracích karet, rozhlasové koncise, výrobě kolku, jeho padělání a dalších zajímavých tématech, která by Vás pravděpodobně ani nenapadla. V prostorách výstavy dále naleznete také instalovanou dobovou padělatelskou dílnu a stranou nezůstanou ani doprovodné publikace, které byly v souvislosti s výstavou publikovány. Ve vybraných termínech budou připraveny komentované prohlídky, ruční dílny pro malé i velké nebo třeba divadelní představení.

Zkrátka a dobře - k vidění toho bude až až, takže pokud Vás naše stručné pozvání zaujalo, neváhejte navštívit webové stránky www.muzeum-roztoky.cz, kde jistě naleznete více informací o expozici a rozhodně si tuto výstavu, která je v České republice k vidění vůbec poprvé, nenechte ujít. Čas na její návštěvu máte od 8. června do 18. listopadu 2018. (red)

Jak ses naučil pracovat na počítači?

Abych pravdu řekl, ze začátku to pro mě byl horor. Ve čtyřiceti letech jsem se musel přizpůsobit novým požadavkům, takže jsem si koupil počítač a pomalu se učil pracovat v grafických programech. Teď mám ale naopak pocit, že už toho vím na své poměry strašně moc. *(smích)*

Vystudoval jsi grafickou školu?

Kdepak, já sem vyučený chemik. Po škole jsem šel na vojnu, vystřídal pár zaměstnání a nakonec jsem měl to štěstí, že jsem nastoupil sem, do tiskárny. Tady se to všechno tak různě prolíná a člověk nemá šanci zabřednout do stereotypu.

Co tedy musí člověk tvé profese umět?

Podle mě je nejdůležitější mít o tu práci zájem. To ostatní se dá naučit. Pro mě byla fotka koníčkem už od mládí, ale jindy mi zase pomohla znalost chemie. Například když docházely zásoby světlocitlivého roztoku, nikdo se k tomu nehlásil a na internetu nebyl v té době k sehnání, mohl jsem to vzít do svých rukou.

A jak to dopadlo?

Měl jsem s tím hodně starostí, protože jsem se tomu věnoval po pracovní době, míchal ve velkém hrnci a ještě to navíc hrozně smrdělo. *(smích)* Byl to takový pokus omyl, ale nakonec to fungovalo. Teď už máme naštěstí svého dodavatele, ale kdyby bylo nejhůř – rozhodně vím, jak na to. *(smích)*

Co ještě spadá do tvé kompetence?

Jakmile mi rytec přinese rozkresbu, stává se ze mě zase na chvíli grafik. Doplním ke kresbě text a hotové podklady předám ke kontrole na poštu. Když je vše v pořádku, tak obraz zmenším na skutečnou velikost, převedu na film a připravím si ocelovou destičku.

Jak přenos obrazu na ocel probíhá?

Na vyleštěnou destičku nanesu světlocitlivou emulzi a vložím ji do stroje, kterému pracovně říkám „odstředivka“. Je to starý stroj ruční výroby – hotový unikát, tak se o něj musím starat, aby mi ještě nějaký ten pátek vydržel. *(smích)*

Jakou má tento stroj funkci?

Dokáže destičku ve velké rychlosti roztočit, takže se emulze pěkně rozprostře a vytvoří souvislou vrstvu. Na tu pak přiložím připravený film a vložím do osvitky. Tam se prázdné části obrazu vytvrdí a v místě kresby mohou působit leptadlem. Po vyleptání ještě destičku zkontroluji a předám ji ke zpracování rytci.

Jaký je tvůj podíl při výrobě válců pro tisk známek na Wifagu?

Mým úkolem je zaměření vymoletovaneho ocelotiskového válce a zajištění podkladů pro výrobu hlubotiskových válců na zakázku. Pro každou barvu hledám nejprve vhodnou velikost, aby při tisku nepřechývala přes rytinu. Vytvořím si film, který k válci přikládám a postupně kontroluji známku po známce. Když takto rozměřím obě pole, obsahující až 200 kusů známek, přejdu na rozteče. Je to složitý proces, na jehož konci je velký film s rozmístěním známek na válci pro každou jednotlivou barvu.

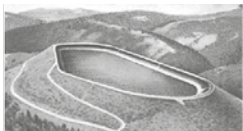
A na tom závisí výsledný soutisk...

Přesně tak, ale důležitou roli hrají také teplotní rozdíly. Všechny materiály neustále pracují, takže je to trochu džungle. *(smích)* Ocel naštěstí dokáže určité nedokonalosti překrýt, ale je v tom řada kompromisů. Tahle práce, totiž – to zaměření, není v podstatě nikdy ideální. V množině známek se člověk snadno zamotá a ani já, ani moletér, nikdy nedocílíme absolutní přesnosti jako například u ofsetu. A to mě fascinuje...

Otázka na závěr zní, zda tě to baví?

Jinak bych tady nedělal. *(smích)* Někdy je to náročné a musím se plně soustředit, ale mám svou práci rád.

A to je dobře. Děkuji za rozhovor. (KŠ)

NOMINOVANÉ ZNÁMKY

17. ROČNÍK MEZINÁRODNÍ SOUTĚŽE GPSPA

O soutěži výrobců poštovních cenin jsme v našem zpravodaji poprvé informovali už na podzim roku 2016, když titul nejlepší ocelotiskové známky světa získala známka z emise Pražský hrad: Hans von Aachen – Hlava dívky. Tentokrát se zaměříme na samotné kategorie, do kterých je možné známky nominovat, a samozřejmě představíme ty vyvolené, které nás budou reprezentovat letos.

Letošní ročník soutěže pořádán každé dva roky v rámci kongresu mezinárodní Asociace tiskáren poštovních známek (Government Postage Stamps Printers' Association) se koná ve dnech 5. až 7. června 2018. Vybrané známky, které byly vytištěny v PTC Praha a.s. a vydány v emisních letech 2016 a 2017, se zúčastní hned pěti ze šesti soutěžních kategorií. Pojdme si je tedy postupně představit.

O obhájení titulu bude v soutěžní kategorii „Best intaglio stamp“ bojovat působivá pětibarevná reprodukce obrazu Vítěz z loňské emise Umělecká díla na známkách: Jaroslava Pešicová (1935 – 2015), která pochází z dílny ryteckého mistra Václava Fajta. V minulém ročníku vzbudila unikátnost československé tradice vícebarevného ocelotisku veliký ohlas, takže jsme sami zvědaví, jak ve světové konkurenci obstojíme tentokrát.

Do druhé kategorie s názvem „Best combination stamp“ byla nominována známka vydaná na konci roku 2016 s námětem plastiky Dívka s absintem, z dílny významného českého sochaře a medailéra Bedřicha Stefana (1896 – 1982). O nebývalé hustou a výraznou rytinu se v tomto případě postaral Jaroslav Tvrdoň.

V kategorii „Best offset stamp“ padla volba na příležitostnou poštovní znám-

ku vydanou k počtě českého fotografa Tarase Kuščynského (1932–1983). Jejím námětem je fotografie s názvem Schoulená pořízená roku 1972, která byla v tisku pro své měkké vykreslení světla a stínů velkým oříškem.

V kategorii „Best multiple issue“ padla volba na dosud největší ručně rytý aršík s námětem Oltáře sv. Jakuba v Chrámě sv. Jakuba v Levoči, který byl vytištěn kombinací plnobarevného ofsetu a velkoformátového ocelotisku z plochy. Autorem vynikající rytiny je v toto případě slovenský rytec František Horniak.

A konečně v kategorii „Most unique or innovative“ bude o vítězství usilovat malý přepážkový list z loňské emise Pražský hrad – Paolo Veronese: Sv. Kateřina s andělem, který je dílem mistra Miloše Ondráčka. Vzhledem k netradiční grafické úpravě a technologii ocelotisku z plochy s vysokým podílem ruční práce se jednalo o výborně velice náročnou záležitost, což, jak pevně doufáme, dokáže odborná porota ocenit.

Na začátku června nám tedy, prosím, držte palce – jistě je budeme potřebovat! O výsledcích Vás samozřejmě budeme informovat prostřednictvím našich webových stránek, Facebooku a jistojistě také v příštím vydání Newsletteru. Děkujeme za Vaši přízeň. (red)

NÁŠ (NE)ORIGINÁLNÍ
HEIDELBERG GT

Heidelberg GT je dalším ze strojů zajišťujících ochranu ceninových tiskovin. Do PTC Praha a.s. byl zakoupen teprve v roce 2015, ale jeho výroba je datována přibližně do roku 1954. Pravdou je, že k nám byl dovezen už jako takřka dosluhující veterán, ale nedlouho poté se stal velice vítanou posilou bezpečnostního zázemí tiskárny.

Jedná se o automatický příklopný stroj s velice univerzálním využitím, který byl po zakoupení speciálně upraven pro horkou ražbu. Po této zdařilé rekonstrukci, která byla provedena na míru poštovním ceninám, je používán k aplikaci hologramu především na známkové sešitky, ale také akcie a další cenné papíry.

Jeho prostřednictvím lze aplikovat holografickou fólii na široké spektrum druhů papíru a rychlost samotné aplikace je možno přizpůsobit typu tiskoviny i formátu. Maximální rozměr papíru je v tomto případě až 34 x 46 cm.

Jednotlivé listy jsou zde podobně jako u knihtisku odebírány z nakládacího stolu pomocí savkové tyče a ocelovým chapačem přistaveny na vysoce zahřátou desku, kde se papír dostává do kontaktu s ochrannou fólií, a po vyseknutí požadovaného tvaru jsou tiskoviny opatřené ochranným hologramem rovnány na odkládací stůl.

Pro případ, že Vám stále není jasné, o jaký prvek se vlastně jedná, navštivte naše webové stránky, kde mimo jiné naleznete i ilustrační fotografie. (red)

OCHRANA CENIN: 2. ČÁST

Minule jsme se zabývali historií padělání poštovních cenin. Dnes se blíže seznámíme s příklady padělání „řemeslného“, tedy takového, které přináší poštovním správám největší škody.

V historii Československé pošty bylo jen krátké období, kdy čelila rozsáhlejšímu užívání padělaných známek – bylo to počátkem první republiky, kdy na poštovním úřadě ve Vejprtech byly podávány balíkové zásilky, jejichž průvodky byly opatřeny padělky známek 100, 200 a 300 haléřů vydání Hradčany 1918/20. Bylo to umožněno porušením předpisů – pro značný počet podávaných balíků místní pošta povolila vylepování známek předem. Toho využili distributoři napodobenin tištěných v nedalekém Německu, kteří padělky za nižší cenu prodávali místním výrobcům zboží a ti je pak používali k úhradě poštovního. Padělání napomohla jednoduchá podoba našich prvních známek tištěných knihtiskem bez jakýchkoli bezpečnostních prvků. Po zavedení dokonalejších tiskových technik, rastrového hlubotisku a především ocelotisku, padělání známek ke škodě pošty u nás bezmála na tři čtvrti století prakticky ustalo.

Až v roce 1995 se v Praze i některých dalších městech objevil větší počet padělků známek ke škodě pošty. Šlo o hodnotu 3 Kč Brno (Pof. 35), později 4 Kč Klasicismus (Pof. 118), 6 Kč Slaný (Pof. 52) a 4,60 Kč Rokoko (Pof. 140). Podle nominálních hodnot je vidět, že se výrobci přizpůsobovali aktuálním tarifům, a to jak pro zásilky v tuzemsku, tak pro pohlednice adresované do zahraničí. Nešlo přitom o zanedbatelné počty, na-

příklad posledně jmenovaná hodnota byla zaznamenána na zásilkách podaných na celém území republiky, v poměrně dlouhém časovém období, takže lze odhadovat její použití řádově v milionech kusů. V rubrice Znalecká hlídka časopisu Filatelie z té doby se uvádí, že v centru Prahy nebylo po dlouhé týdny možné koupit v trafikách pravou výplatní známku – všude nabízeli jen padělky. Přibližně ve stejné době se objevily také padělané celinové dopisnice 3 Kč Vesnický motiv (Pof. 8B), 4 Kč Praha (Pof. 21) a 4 Kč Problematika nevidomých a slabozrakých (Pof. 23).

Zpočátku nízká kvalita těchto padělků se časem zvyšovala, a to nejen pokud jde o samotný tisk, ale i o zoubkování a optické vlastnosti použitého papíru. Společná jim byla odlišná tisková technika – ofset namísto rotačního ocelotisku kombinovaného s hlubotiskem, odlišný papír – bez typických optických přísad nebo jen s jejich napodobením, odlišná perforace – napřed řádková, později hřebenová namísto rámcové (tím byly opatřeny padělky až v posledním období jejich výskytu), a odlišnosti v samotné kresbě – většinou chyběly nebo byly jen málo zřetelné nejjemnější detaily (u dopisnic byl nezřetelný např. mikrotext v první adresní lince).

Vzhledem k masovému rozšíření padělků Česká pošta iniciovala v této věci vyšetřování, které však k odhalení padělatelů nevedlo. A to i přes zjevnou skutečnost, že padělky byly vyráběny ve velkém, v profesionální tiskárně, a jejich rozšiřováním se zabývalo mnoho osob. I přes tento neúspěch v pátrání padělků známek ke škodě pošty kolem roku

2000 náhle z distribučních míst zmizely a od té doby se už ve větším množství žádné další neobjevily. Zpočátku nebylo pro takové opuštění zavedené a nepochybně výnosné činnosti vysvětlení, po čase se však ukázalo, že jejich výrobci ve své neblahé činnosti neustali – jen se přeorientovali na výnosnější a méně nápadné kolký, které mají o dva řády vyšší nominál a na rozdíl od známek se nedostanou do rukou všetečných filatelistů, ale na dlouhou dobu zůstávají nerozpoznány v nepřístupných archivech. Ani ty však po několika letech neunikly pozornosti filatelistických znalců, což možná také přispělo k zavedení nové emise kolkových známek, obsahující mnohem více ochranných prvků než vydání předchozí. Ani pak padělatelé své činnosti v oboru tisku cenin nezanechali – na trhu se objevily padělané parkovací karty, ale to už je zase jiná kapitola.

Více o moderních padělcích známek a dopisnic ke škodě České pošty se můžete dozvědět na www.exponet.info (exponáty č. 14 a 16).

FRANTIŠEK BENEŠ

Autor je soudním znalcem v oboru spoje, se specializací na pravost poštovních známek

ČTENÁŘSKÁ RUBRIKA ANKETA

V jaké zemi se letos koná mezinárodní soutěž výrobců poštovních cenin?

A) v Belgii

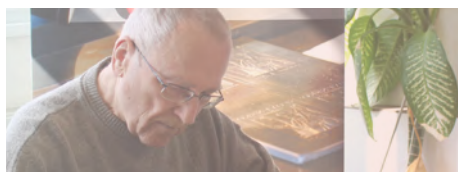
B) ve Francii

C) v Německu

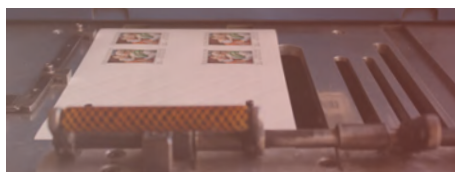
Prvních 10 správných odpovědí bude odměněno vstupenkou na exkurzi.

Své tipy zasílejte na e-mailovou adresu newsletter@ptcpraha.cz

V příštím čísle...

Zprostředkujeme rozhovor s významným českým rytcem a grafikem v jedné osobě, Milošem Ondráčkem, držitelem mnoha domácích i světových ocenění.

Ohlédneme se za výrobou známky z letošní emise Pražský hrad: Francesco da Ponte, která byla vytištěna technologií pětibarevného ocelotisku z plochy.

A těšit se můžete i na pokračování našeho miniseriálu o ochraně ceninových tiskovin, které se tentokrát zaměří na současnost.